

اشاره

«فرصت اندیشیدن را در اختیار دانش آموزان قرار می‌دهم، خطاهایشان را یادآور می‌شوم و به دل‌هایشان تلنگر می‌زنم که خدا هست!»

اینها حرف‌های سهیلا صلاحی اصفهانی، دبیر دین و زندگی است که عنوان معلم برگزیده استانی را در سابقه تدریس خود دارد. * معلمی که در کنار تدریس، تألیفات متعددی نیز برای معلمان و دانش‌آموزان داشته و در جشنواره‌ها و همایش‌های مختلف حائز رتبه برتر شده است.

صلاحی، کارشناسی الهیات و زبان و ادبیات فارسی دارد و دوره کارشناسی ارشد زبان‌شناسی همگانی را نیز در دانشگاه اصفهان به پایان رسانده و ۲۶ سال درس‌های دین و زندگی دبیرستان را تدریس کرده است. آنچه در ادامه می‌خوانید حاصل گفت‌وگوی مجله رشد معارف اسلامی با وی برای انتقال تجربیات و استفاده از تجربه‌های این معلم موفق است.

■ اگر بخواهید توصیفی اجمالی از روش مواجهه خودتان با بچه‌ها در کلاس ارائه دهید، چگونه خواهد بود؟

□ تلاش می‌کنم جو حاکم در کلاس هم منظم و قانون‌مند باشد و هم صمیمانه و راحت.

به تفکر و پسند بچه‌ها احترام می‌گذارم. از تکرار ملال‌آور مطالب پرهیز می‌کنم. اطلاعات نو و فرصت اندیشیدن را در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهم. خطاهایشان را یادآور می‌شوم و به دل‌هایشان تلنگر می‌زنم که خدا هست!

■ آیا روش خاص و متفاوتی در تدریس و اداره کلاس دارید؟

□ به گمان من، آنچه که کلاس مرا کمی متفاوت می‌کند، گستردگی و تنوع فعالیت معلم و دانش‌آموز است. من از همه شیوه‌ها و رسانه‌هایی که شاید خیلی هم مرسوم

در کلاس دینی نباشد، برای آموزش استفاده می‌کنم و انواع خوراک‌های فکری را در ظرفیت‌های اجرایی مختلف برای بچه‌ها فراهم می‌کنم. از آیات و احادیث و اشعار و داستان‌ها و اخبار گرفته تا طنز و معما و جدول و سرگرمی. از سخنرانی تا بازیگری. از سؤال و جواب تا پژوهش و واحد کار. از هم‌یاری تا میزگردها و... از سی‌دی و نوار کاست تا روزنامه و بروشور و عکس و گچ و تخته.

خلاصه، به تناسب هوش‌های چندگانه برای آن‌ها برنامه دارم.

■ شاخص‌های شما برای ارزیابی خروجی و برون‌داد کلاس درستان چیست؟

□ گاهی ارزیابی‌ها «کمی» است و منحصر به پاسخ‌های شفاهی و کتبی دانش‌آموزان به آموزه‌های معلم است که البته این ظاهر قضیه است.

مهم‌تر از آن «تغییر» است. تغییر در باورها، رفتارها و دل‌بستگی‌ها که امری «کیفی» است نه «کمی».

اگر دانش‌آموز از کلاس درس من بیرون آمد و علاقه‌اش برای اقامه نماز یا پرهیز از دروغ‌گویی افزایش یافته بود، درس من را خوب یاد گرفته است. اگر باورش شد حساب و کتابی در کار است، معاد را فهمیده و اگر برای زندگی‌اش برنامه‌ریزی کرد، یعنی حرف‌های من مؤثر بوده است.

■ در برابر واکنش‌های منفی دانش‌آموزان چه عکس‌العمل‌هایی و چگونه نشان می‌دهید؟

□ برخورد با دانش‌آموزان نسخه واحدی ندارد. بستگی به شرایط مدرسه، کلاس، بچه‌ها، حالت روحی خودم و نوع و شدت شیطننت و رفتار دانش‌آموزان دارد.

گاهی تذکر می‌دهم، گاهی سکوت می‌کنم، گاهی یک نگاه تند، گاهی تشبیه (البته به شیوه خودم، نه کتک، جریمه، اخراج و خواستن ولی دانش‌آموز که قطعاً این شیوه‌ها جواب مناسب را نمی‌دهد).

گفت‌وگو با سهیلا صلاحی اصفهانی، دبیر موفق دین و زندگی

فرصت اندیشیدن را در اختیار دانش‌آموزان قرار می‌دهم

گفت‌وگو: آزاده شاکری

ناگفته نماند اغلب تساهل و تسامح مؤثرترین شیوه است. مدارا کردن با بچه‌ها اگر نقطه ضعف معلم تلقی نشود، بهترین کار است.

■ **گفتید که شیوه مخصوصی برای تنبیه دانش‌آموزان دارید. لطفاً بیشتر توضیح دهید.**

□ خوب، این شیوه‌ها را مؤثرتر می‌دانم. از قبیل: حفظ شعر یا یک عبارت، تکرار جمله، ساخت ابزار کمک آموزشی، پر کردن نوار درسی و...

■ **آیا برای دانش‌آموزان مطالعات هدفمندی که با درس مرتبط باشد، ترتیب می‌دهید؟**

□ بله، در قالب فعالیت‌های فوق برنامه برای آن‌ها زمینه مطالعه را فراهم می‌آورم. مثلاً به آن‌ها پیشنهاد می‌کنم در خصوص موضوع درس، آیات و احادیث و اشعاری را بیابند و در کلاس بخوانند یا به شکل مقالات «تک برگه» تحقیقی را انجام دهند. گاهی فعالیتی را با نام «اطلاعات من» اجرا می‌کنیم. این فعالیت شامل سه بخش است: «آنچه می‌دانستیم»، «آنچه از کتاب آموختیم»، «آنچه دوست داشتیم بدانیم». دانش‌آموزان اطلاعات اولیه خود و مباحثی را که از کتاب یاد گرفته‌اند، ابتدا می‌نویسند و سپس سؤالی را خودشان مطرح می‌کنند و پاسخ آن را که در کتابی جز کتاب درسی‌شان یافته‌اند به آن اضافه می‌کنند. آن‌گاه نوشته‌هایشان را می‌آورند و به آنها نمره‌ای نیز تعلق می‌گیرد.

■ **خودتان چه قدر مطالعه می‌کنید؟ برخی از مهم‌ترین منابع مورد استفاده‌تان را برای تدریس در سال‌های اخیر معرفی کنید.**

□ به‌طور میانگین بین دو تا سه ساعت در روز کتاب، مجله، روزنامه، حتی بروشورهای آموزشی و کاتالوگ‌های تبلیغاتی را برای «یده‌یابی» می‌خوانم.

منابعی که برای تدریس از آنان در سال‌های اخیر استفاده کرده‌ام، شامل تفاسیر (به‌ویژه تفسیر نمونه و تفسیرهای ادبی، عرفانی) بوده است و نیز ماهنامه‌های موعود (مقالات مربوط به عناوین درس‌ها)، ویژه‌نامه‌های مختلف (با توجه به موضوعات روز)، سایت تبیان، رشد و دیگر سایت‌های مذهبی.

به علاوه چون علاقه‌مند به ادبیات هستم، کتب نظم و نثر کهن و معاصر را به‌طور مرتب می‌خوانم و به تناسب از داستان‌ها و اشعار آنها در کلاس استفاده می‌کنم.

پروشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
برنال جامع علوم

■ روش‌های تدریس تان پویا و قابل انعطاف هستند؟

□ آن‌قدر قابل انعطاف که به خوبی می‌توانم چند روش را با هم تلفیق کنم. ابتدای درس را با یک شیوه شروع کنم، میانه را از راه دیگر بروم و پایانش با تکنیکی دیگر سپری شود. حتی اتفاق افتاده است که یک روش را شروع کردم و با مهارت کامل آن را به روش دیگر تبدیل نموده‌ام و از خود این روند، شیوه جدیدی ساختم.

■ بسیاری از معلمان دینی، از همان روش‌هایی استفاده می‌کنند که شما در تدریس مورد استفاده قرار می‌دهید، چه ویژگی‌هایی کار شما را به‌عنوان دبیر دینی موفق از دیگر همکاران متمایز می‌کند؟

□ به کار گرفتن روش تدریس باید به تناسب درسی باشد که تدریس می‌شود. بعضی از درس‌ها با بعضی روش‌ها جواب می‌دهد و با بعضی دیگر جواب نمی‌دهد. هر روشی را می‌توان در هر کلاسی پیاده کرد. بعضی از روش‌ها در بعضی پایه‌ها جواب می‌دهد و در برخی پایه‌ها نه.

برای من پیش آمده است که یک درس واحد را در دو کلاس درس بدهم و در یکی موفق باشم و در دیگری نتیجه چندانی نگیرم.

گاهی اوقات نیز یک روش تدریسی را شروع کرده‌ام و در اواسط کار، متوجه شده‌ام نتیجه مطلوبی را که می‌خواستم، نتوانستم بگیرم. به نظر من مهم این نیست که از چه روشی استفاده کنیم، مهم این است که درست و به‌جا از روش‌ها استفاده کنیم.

من کتاب‌های روش تدریس را مطالعه کرده‌ام و حتی جزوه‌هایی را برای روش تدریس دینی تألیف کرده‌ام اما آن‌چه مشخص می‌کند از چه روشی برای تدریس باید استفاده کرد، نیاز دانش‌آموز و شرایط کلاس است.

■ به نظر شما حجم و محتوای کتاب‌های درسی دین و زندگی با توانایی‌های دانش‌آموزان متناسب است؟

□ بارها و بارها گفته شده است، حجم کتاب با ساعت آموزشی تناسب ندارد و محتوای کتاب هم اشکالاتی دارد.

اما به نظر من، علاوه بر این‌ها، چیزی که باید طرح شود، زبان کتاب و نیازهای بچه‌هاست، نه فقط حجم و توانایی‌های دانش‌آموزان.

به کتاب از چند منظر می‌توان نگاه کرد: حجم آن، محتوای آن، زبان آن و تناسب آن با نیازها که از نظر دو عامل آخر، کتاب دین و زندگی قابل تأمل و بازنگری است.

■ در مواردی که سطح مطالب با سطح علمی دانش‌آموزان تناسبی ندارد، معلم چه نقشی می‌تواند ایفا کند؟

□ کتاب‌های درسی ما «خودخوان» نیستند. قطعاً معلم مکمل کتاب است و با دانش و اطلاعات خود و مهم‌تر از آن شناختی که از دانش‌آموزان دارد می‌تواند ناهماهنگی‌ها را برطرف و جاهای خالی را به شکل صحیح پر کند.

مدارا کردن با بچه‌ها اگر نقطه ضعف معلم تلقی نشود، بهترین کار است

گاهی فعالیتی را با نام «اطلاعات من» اجرا می‌کنیم. این فعالیت شامل سه بخش است: «آنچه می‌دانستیم»، «آنچه از کتاب آموختیم»، «آنچه دوست داشتیم بدانیم»

مشکل آن جایی پیش می‌آید که معلم فقط به اندازه کتاب بداند. نه مقدمات را بداند که بتواند بچه‌های ضعیف را بالا بکشد و نه اصولی را بلد باشد که پاسخ‌گوی دانش‌آموزان قوی بشود. آن وقت خسارتی پیش می‌آید که جبران آن آسان نیست.

■ چرا نمرات درس دینی دانش‌آموزان پایین است؟

□ به نظر من «نمره» برآیند سه امر اساسی است: اول توانایی معلم در یاددهی، دوم تلاش دانش‌آموز در یادگیری و سوم، تناسب کتاب با نیازهای مخاطبان.

در هر کدام از این عوامل، اگر خللی وارد شود به طور طبیعی با پدیده کاهش نمره مواجه خواهیم شد. به علاوه در درس دینی ما با موضوع دیگری هم مواجه هستیم و آن این است که هر جا که بچه‌ها در باورهای دینی و اجتماعی خود دچار تردید و شک شوند، انعکاس آن در بی‌رغبتی نسبت به درس دین و زندگی نمودار می‌شود و روشن است که نتیجه آن هم پایین آمدن نمره است.

■ شما در مدارس ایرانی خارج از کشور نیز تدریس کرده‌اید، نوع تدریس در این مدارس چه تفاوتی‌هایی با مدارس داخل ایران دارد؟

□ در مدارس ایرانی خارج از کشور، شرایط به شکلی است که دبیران مجبورند به غیر از رشته تخصصی‌شان، درس دیگری را هم تدریس کنند که تناسبی با رشته تخصصی‌شان ندارد؛ به همین دلیل هر قدر معلم، دانش گسترده‌تری داشته باشد، هنر معلمی را بهتر بداند و شیوه‌های مختلفی را برای تدریس تجربه کرده باشد، بهتر از عهده کار برمی‌آید. در آن مدارس معمولاً تعداد دانش‌آموزان کم است و دختران و پسران در کنار هم در کلاس حضور دارند. بنابراین، بیان، زبان و کلام معلم و حتی مثال‌هایی که استفاده می‌کند باید به گونه‌ای باشد که پاسخ‌گوی نیاز هر دو جنس باشد.

البته بچه‌ها تفاوت‌چندانی با بچه‌های داخل کشور ندارند، چون اغلب بچه‌هایی که آنجا هستند مدت کوتاهی، مثلاً یکی، دو سال بیشتر در آنجا نیستند و کم هستند بچه‌هایی که مدت طولانی در این مدارس تحصیل کنند.

■ ظاهراً از شما تألیفاتی با قلم ساده و روان برای معلمان و دانش‌آموزان به چاپ رسیده است. لطفاً نام ببرید.

□ تألیفات و آثاری در زمینه‌های مختلف دارم، از جمله: - به سرعت مهربانی در دلم خانه کرد (مجموعه راهکارهای

آن چه مشخص می‌کند از چه روشی برای تدریس باید استفاده کرد، نیاز دانش‌آموز و شرایط کلاس است

معلمی) - لذت‌های تحصیلی (رهنموده‌هایی به دانش‌آموزان برای مطالعه)

- تا پروانه شدن (تذکرات اخلاقی - رفتاری به دانش‌آموزان) - مجموعه کتاب‌های کوچک پنجره با عناوین: خودشناسی، عدالت، خانواده، پیامبر اکرم (ص)، امیرالمؤمنین، سیدالشهدا و... - مجموعه کتاب کوچک «چشمه جاری» (بازنویسی احادیث غررالحکم)

- مجموعه کتاب کوچک «یک آسمان تازه» (بازنویسی احادیث قدسی)

- بازنویسی خطبه غدیر - راز هدیه خدا در نامه‌های دخترانه (حجاب و عفاف) - دلی به وسعت دریا (قصه‌های چند سطری از دفاع مقدس)

- کتاب کوچک «نیم رخ اخلاق همسایگی» - سی‌وشش حرف من (شبه شعرها) - مجموعه سؤالات طبقه‌بندی شده دین و زندگی سال سوم دبیرستان

■ و سخن پایانی!

□ معلمان دینی را دریابید! محتوای کاربردی و عملی مجله را بالا ببرید و سطح علمی آن را متناسب با مخاطب تهیه کنید.

موفقیت‌های سهیلا اصلاحی در یک نگاه:

- احراز عنوان معلم نمونه استانی در سال تحصیلی ۸۴ - ۸۳؛
- معلم برتر منطقه در سال ۸۰ - ۷۹ و نیز ۸۶ - ۸۵؛
- شرکت در پژوهش‌های ستاد اعتلا و کسب رتبه در آنها؛
- شرکت در جشنواره‌های برتر تدریس و کسب رتبه اول در منطقه و رتبه دوم و سوم استانی؛
- شرکت در مسابقات تفسیر قرآن در سال‌های مختلف و کسب رتبه در آنها؛
- شرکت در مسابقه داستان‌گویی قرآن کریم و کسب رتبه دوم؛
- شرکت در همایش‌های مختلف و ارائه مقاله در آنها مانند همایش بین‌المللی سیمای پیامبر اعظم (ص) و برنامه‌های درسی، کنفرانس آموزش دینی و قرآن، جشنواره سراسری شیوه‌های نوین تدریس معارف دینی، شیوه‌های نوین در آموزش سیره پیامبر اعظم (ص) و...؛
- شرکت در جشنواره ساخت کلیپ ویدئویی و تقدیر از اثر اسالی؛
- شرکت در سومین و چهارمین جشنواره عکس رشد؛
- پژوهش و داوری پرسش مهر؛
- طراحی سؤالات امتحانی برتر؛
- تعامل و همکاری با گروه دینی منطقه چهارده و مدرس دوره‌های ضمن خدمت منطقه؛